

ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง

The efficiency of sequestration toward court's judgement execution

ธีรศักดิ์ ลีละพัฒนา

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

note_161@windowslive.com

บทคัดย่อ

การอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ คือ การดำเนินการอย่างใด ๆ อันเป็นการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้หลายประเภท เช่น การอายัดสิทธิเรียกร้องเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เงินโบนัส เงินตอบแทนกรณีจำเลยออกจากงาน หรือเงินค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยขยัน ค่าครองชีพ หรือการอายัดสิทธิเรียกร้องเงินในบัญชีเงินฝาก หรือเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น เป็นต้น แต่กระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้นมีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในแต่ละครั้งน้อยกว่าที่ควรจะได้รับและล่าช้าออกไป เช่น การที่ลูกหนี้ขอลดการอายัด หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบการบังคับคดี หรือลูกหนี้เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ ตลอดจนการอายัดเงินในบัญชีเงินฝาก แต่เป็นบัญชีเงินเดือน จึงส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดและเจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ จึงควรมีการปรับแก้แนวปฏิบัติให้มีความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย

คำสำคัญ: การอายัดทรัพย์สิน การบังคับคดี

Abstract

The attachment of a claim of debtors are the operation dealing with the prohibition to sequester or the right to claim anything of debtors under the judgment execution for the sake of court's execution of a sentence. The debtors sentenced by court can operate the attachment of a claim of debtor in many ways: for example, the attachment of a claim of salary, wage, bonus, compensation, overtime wage, cost of living or the attachment of a claim of deposit account, cooperative dividend, and share respectively. Nevertheless, the procession of judgment execution on sequestration faces with problems, the creditors may get less repayments each time and sometime slow down namely: the debtors beg to reduce the sequestration or the debtor's assets are off the responsibility of court's judgment execution, or the debtors are officials, authorities, employee of government including of the freezing in deposit account but only payrolls. This effects the withdrawal sequestration, so the creditors don't get any repayment. Should the revised guidelines to be fair to all parties.

Keywords: seizure of property, execution of a sentence

1. บทนำ

ในการบังคับคดีแพ่งตามคำพิพากษาของศาลนั้น เป็นกระบวนการชั้นปลายน้ำหรือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง โดยทางปฏิบัติในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลในคดีแพ่ง เริ่มจากการที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ ไม่ปฏิบัติตามสัญญา หรือหนี้ันเกิดแต่มูลละเมิดก็ได้ เมื่อลูกหนี้ผิดนัดไม่ยอมชำระหนี้ เจ้าหนี้จะดำเนินการใช้สิทธิเรียกร้องตามกฎหมายในการดำเนินคดีกับลูกหนี้ โดยการฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลยต่อศาลที่มีอำนาจในการชำระคดีนั้น เมื่อเจ้าหนี้ได้ยื่นฟ้อง หากลูกหนี้ไปศาล ยังสามารถที่จะตกลงกันเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ โดยให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้ แต่ถ้าลูกหนี้ไม่ไปศาลเพื่อดำเนินคดี ศาลยังสามารถดำเนินคดีไปเพียงแต่โจทก์ฝ่ายเดียวได้ ซึ่งเรียกว่า การพิจารณาคดีโดยจำเลยขาดนัดพิจารณาหรือขาดนัดยื่นคำให้การแล้วแต่กรณี จะเห็นได้ว่า การไปศาลหรือการไม่ไปศาล ศาลสามารถพิจารณาคดีต่อไปได้ จึงทำให้ศาลดำเนินคดีและตัดสินเป็นคำพิพากษา และออกหมายบังคับคดีออกมาได้ ในแต่ละปีมีคดีที่ศาลออกหมายบังคับคดีและส่งมาที่กรมบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีเป็นจำนวนมาก แต่คดีเหล่านี้ยังไม่เสร็จไปจากสารบบความเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เป็นคดีที่ค้างดำเนินการ ยังไม่สามารถที่จะบังคับคดีได้สำเร็จ บริบูรณ์จนถึงขั้นตอนการถอนการบังคับคดี

การอายัดทรัพย์สินในคดีแพ่ง เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในการบังคับคดี เพื่อให้ได้รับชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี แต่การดำเนินการมีขั้นตอนและหลักเกณฑ์จำนวนมากที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการได้รับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งการบังคับคดีจะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาของศาลหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ระยะเวลาในการบังคับคดี การมีอยู่ของทรัพย์สินของลูกหนี้ที่สามารถอายัดได้ ทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่อยู่ในข่ายของการบังคับคดี หรือลูกหนี้มีเจ้าหนี้หลายรายที่จะร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงควรพิจารณาถึงปัญหา อุปสรรค ขั้นตอน และวิธีการในการอายัดทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีแพ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการได้รับชำระหนี้ตามกฎหมายของเจ้าหนี้ต่อไป

2. ความหมายของการอายัดทรัพย์สิน

การอายัดทรัพย์สิน หมายความว่า การดำเนินการอย่างใด ๆ อันเป็นการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน หรือสิทธิเรียกร้องอย่างอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อประโยชน์ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งตามปกติในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานบังคับคดี แบ่งลักษณะของการอายัดทรัพย์สินเป็น 2 ลักษณะ คือ การอายัดเงิน เป็นกรณีการอายัดสิทธิหรือขอให้ชำระเงิน และการอายัดห้ามโอน คือ การขอให้งดหรือห้ามจำหน่าย จ่ายโอน หรือ ทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน

3. หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง

เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้⁵⁵ ดังนี้ คือ

1. อายัดเงินเดือน ค่าจ้าง หรือเงินรายได้อื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน
2. อายัดเงินตามสัญญาหรืออายุัดสิทธิเรียกร้องอย่างอื่น
3. อายัดเงินฝากในบัญชีจากสถาบันการเงิน

โดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในแต่ละประเภทดังกล่าว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องส่งเอกสารที่แสดงถึงการมีอยู่ของสิทธิเรียกร้องนั้น หรือนำส่งสำเนาเอกสารหนังสือสัญญา หากเป็นการอายัดเงินฝากในบัญชีจากสถาบันการเงิน ต้องระบุเลขที่บัญชี สาขา และจำนวนเงินที่ขออายัด พร้อมทั้งต้องนำส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

⁵⁵ คำสั่งกรมบังคับคดีที่ 334/2551 เรื่อง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอายัดทรัพย์สิน

- สำเนาทะเบียนบ้านหรือหนังสือรับรองนิติบุคคลของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือของคู่สมรสที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องที่ขออายัด ซึ่งเป็นปัจจุบันโดยนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน

- สำเนาทะเบียนบ้านหรือหนังสือรับรองนิติบุคคลของนายจ้างตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกผู้รับคำสั่งอายัด ซึ่งเป็นปัจจุบันโดยนายทะเบียนรับรองไม่เกิน 1 เดือน

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รับเอกสารจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมกับการแถลงขออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกหนังสืออายัดไปยังบุคคลภายนอกผู้รับคำสั่งอายัด โดยระบุให้ส่งมอบเงินตามคำสั่งอายัดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีผู้ออกคำสั่งอายัด และแจ้งคำสั่งอายัดดังกล่าวให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบในคราวเดียวกัน

การสั่งเพิ่มอายัดหรือสั่งลดอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษายื่นคำร้องขอเพิ่มหรือขอลดการอายัด พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผลและความจำเป็นและยื่นเอกสารเป็นหนังสือรับรองเงินเดือน และหลักฐานค่าใช้จ่ายอันจำเป็นเพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณา โดยคำนึงถึงภาระค่าใช้จ่ายในครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู หรือจำนวนหนี้ตามหมายบังคับคดี

4. แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดทรัพย์สิน

4.1 การพิจารณาสั่งอายัด

เมื่อเจ้าหนี้นำดำเนินการบังคับคดีตามหมายบังคับคดีของศาล โดยเจ้าหนี้สามารถอายัดสิทธิเรียกร้องต่าง ๆ ของลูกหนี้ได้ ซึ่งการอายัดสิทธิเรียกร้อง อาจอายัดเงินคราวเดียวหรือหลายคราวก็ได้ ดังนี้

- การอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายเพื่อตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน อายัดให้ตามที่ขอแต่ไม่เกิน ร้อยละ 30 ของจำนวนเงินเดือนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับก่อนหักค่าใช้จ่าย แต่ทั้งนี้เงินส่วนที่ไม่ได้อายัดในขณะนั้นต้องคงเหลือไม่น้อยกว่า 20,000 บาท⁵⁶

- การอายัดเงินเบี้ยขยัน ค่าล่วงเวลา หรือรายได้อื่นที่จ่ายเพื่อตอบแทนการทำงานเป็นครั้ง อายัดได้ตามที่ขอแต่ไม่เกิน ร้อยละ 30 ของจำนวนเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับ

- การอายัดเงินโบนัส อายัดได้ตามที่ขอแต่ไม่เกิน ร้อยละ 50 ของจำนวนเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับ

- การอายัดเงินคราวเดียว อายัดได้ตามที่ขอแต่ไม่เกินหนี้ตามหมายบังคับคดี เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

- การอายัดเงินปันผล เงินเฉลี่ยคืน อายัดให้ตามที่ขอ โดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัดเป็นประจำทุกปีจนกว่าจะครบยอดหนี้

- เงินค่าหุ้น เงินลงหุ้นของสหกรณ์ออมทรัพย์ อายัดให้ตามที่ขอ โดยระบุว่าให้บุคคลภายนอกส่งเงินตามคำสั่งอายัดเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาพ้นสมาชิกภาพ

- การอายัดเงินฝากในบัญชีสถาบันการเงิน อายัดได้ตามที่ขอแต่ไม่เกินหนี้ตามหมายบังคับคดี โดยการอายัดมีผลเป็นเวลา 1 เดือน เมื่อการอายัดล่วงพ้นเวลาให้ถือว่าการอายัดสิ้นผลโดยไม่ต้องถอนอายัด

4.2 การพิจารณาสั่งเพิ่มอายัด

เจ้าพนักงานบังคับคดี จะพิจารณาสั่งเพิ่มการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพิ่มได้ ต่อเมื่อเป็นการอายัดสิทธิเรียกร้องประเภทเดียวกัน ซึ่งต้องส่งเงินตามอายัดเป็นคราว ๆ เช่น การอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยขยัน เป็นต้น

⁵⁶ มาตรา 302 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560.

4.3 การพิจารณาสั่งลดอายุ

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องไปยังบุคคลภายนอก (นายจ้างของลูกหนี้) ผู้ได้รับคำสั่งอายัด และได้มีการแจ้งลูกหนี้ทราบคำสั่งอายัดแล้ว หากลูกหนี้มีภาระต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดา มารดาหรือบุตร หรือมีภาระค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่จำเป็น ลูกหนี้สามารถขอลดการอายัดทรัพย์สินได้ จากจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้แจ้งอายัดไป โดยดำเนินการดังนี้

- เจ้าพนักงานบังคับคดี สามารถปรับลดการอายัดเงินเดือนได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของจำนวนเงินที่อายัดไว้เดิม โดยพิจารณาตามความเหมาะสม ตามพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไป หากลูกหนี้ประสงค์จะขอลดการอายัดทรัพย์สินมากกว่า ร้อยละ 50 ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งไปยังเจ้าหนี้ทราบเพื่อคัดค้านภายใน 7 วัน หากไม่คัดค้านให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาสั่งลดการอายัดได้ตามสมควร หากเจ้าหนี้คัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องสั่งยกคำร้องและแจ้งลูกหนี้ทราบเพื่อให้ใช้สิทธิทางศาลต่อไป

- สำหรับเงินค่าเบี้ยขยัน ค่าล่วงเวลา เงินโบนัส เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถพิจารณาสั่งลดการอายัดได้ แต่ต้องแจ้งให้เจ้าหนี้ทราบเพื่อคัดค้านภายใน 7 วัน หากไม่คัดค้านให้เจ้าพนักงานบังคับคดีพิจารณาสั่งลดการอายัดได้ตามสมควร หากเจ้าหนี้คัดค้าน เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องสั่งยกคำร้องและแจ้งลูกหนี้ทราบเพื่อให้ใช้สิทธิทางศาลต่อไป

4.4 ทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในข่ายแห่งการอายัดทรัพย์สิน

- กรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน รวมกันไม่เกินกว่า 10,000 บาท⁵⁷ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งยกเลิกการอายัด

- สิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังต่อไปนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจออกคำสั่งอายัด

1. เงินบำเหน็จตกทอดหรือเงินอื่นใดในลักษณะเดียวกันกับเงินที่รัฐบาลจ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติของข้าราชการที่เสียชีวิต ซึ่งลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับ
2. เงินตามสัญญากู้ยืมที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทำไว้กับผู้ให้กู้
3. สิทธิเรียกร้องซึ่งยังไม่แน่นอนว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับหรือไม่ เช่น เงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิจะได้รับจากการตายของเจ้ามรดกในฐานะผู้รับประโยชน์ตามกรรมกรรมประกันชีวิต ซึ่งผู้เอาประกันภัยยังมีชีวิตอยู่ หรือ เงินสงเคราะห์ ซึ่งเกิดจากการถึงแก่กรรมของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่เป็นสิทธิเรียกร้องของทายาทโดยตรง

5. ประสิทธิภาพของการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่ง

การดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้มีหลายประเภทที่เจ้าหนี้จะอายัดได้ โดยการดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้มีความแตกต่างกันตามประเภทของสิทธิเรียกร้อง ซึ่งอาจเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เบี้ยขยัน เงินโบนัส หรือค่าล่วงเวลา แต่การดำเนินการอายัดดังกล่าวมิได้หมายความว่า เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ได้อย่างรวดเร็วตรงตามความประสงค์ของเจ้าหนี้ โดยผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างของการอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ฯลฯ เงินในบัญชีเงินฝากของสถาบันการเงิน หรือเงินปันผลสหกรณ์ ดังนี้

⁵⁷ ตามมาตรา 302 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 กำหนดให้ เงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือนรวมกันไม่เกินกว่า 20,000 บาท ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี แต่ยังไม่ใช้บังคับ เนื่องจากประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2560 โดยให้มีผลเมื่อพ้น 60 วันนับแต่วันประกาศ

5.1 การอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ฯลฯ

ในการดำเนินการอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี จะเริ่มจากเมื่อศาลมีคำพิพากษา และออกคำสั่งบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระหนี้แล้ว โดยศาลจะส่งหมายบังคับคดีไปยังกรมบังคับคดี หรือสำนักงานบังคับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจ หากหมายบังคับคดีส่งไปยังสำนักงานบังคับคดีจังหวัด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะดำเนินการร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อยกเจ้าพนักงานบังคับคดี ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ หากเจ้าหนี้ประสงค์จะขออายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายเพื่อตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน เงินโบนัส เงินตอบแทนกรณีจำเลยออกจากงาน หรือเงินค่าล่วงเวลา เบี้ยเลี้ยง เบี้ยขยัน เจ้าพนักงานบังคับคดีจะออกหนังสือแจ้งอายัดไปยังบุคคลภายนอก (นายจ้างของลูกหนี้) เพื่อให้ส่งเงินตามคำสั่งอายัดมายังเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยแจ้งอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายเพื่อตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน ร้อยละ 30 เงินโบนัส ร้อยละ 50 เงินตอบแทนกรณีจำเลยออกจากงาน เต็มจำนวนจนกว่าจะครบยอดหนี้ และเงินค่าล่วงเวลา เบี้ยเลี้ยง เบี้ยขยัน ร้อยละ 30 โดยการแจ้งอายัดเงินดังกล่าว หากลูกหนี้มีเงินเดือน ค่าจ้างไม่เกิน 10,000 บาท (กฎหมายแก้ไขใหม่เป็น 20,000 บาท แต่ยังไม่ถึงกำหนดใช้บังคับ) ต้องห้ามมิให้เจ้าพนักงานบังคับคดีอายัด แต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องนำเอกสารเป็นหนังสือรับรองเงินเดือนฉบับจริงจากนายจ้าง มาแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการยกเลิกการอายัดเงินเดือน ส่วนเงินอื่นใดต้องนำส่งตามปกติ

ดังนั้น การดำเนินการอายัดทรัพย์สินจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดต้องพิจารณาจากตัวลูกหนี้เป็นหลัก เช่น ลูกหนี้มีหนี้ตามหมายบังคับคดี 300,000 บาท พร้อมดอกเบี้ย ร้อยละ 15 ต่อปี ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ 5,000 บาท เมื่อลูกหนี้มีเงินเดือน 14,000 บาท ไม่มีเงินอื่นใด ซึ่งตามปกติการอายัดเงินเดือน ค่าจ้าง อายัดได้เพียง ร้อยละ 30 ของเงินที่ลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับ คือ 4,200 บาท เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดแล้ว จะทำให้ลูกหนี้เหลือเงินใช้ไม่ถึง 10,000 บาท ในกรณีนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีคงอายัดได้เพียง 4,000 บาท คงเหลือให้ลูกหนี้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวันไว้เพียง 10,000 บาท โดยจำนวนหนี้ดังกล่าวต้องใช้เวลาในการบังคับคดียาวนาน 7 - 8 ปี หากได้ความว่าลูกหนี้มีเงินเดือนไม่เกิน 10,000 บาท ต้องห้ามมิให้อายัดเงินเดือนอีก จึงทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถได้รับชำระหนี้ได้ ประกอบกับลูกหนี้มีสิทธิขอลดการอายัดทรัพย์สินได้ หากลูกหนี้มีหนี้สินเป็นจำนวนมาก มีภาระค่าใช้จ่ายในการอุปการะเลี้ยงดูบิดา มารดา หรือบุตร โดยลูกหนี้มีสิทธิขอปรับลดการอายัดต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งของการแจ้งอายัด เช่น ลูกหนี้ได้รับหนังสือแจ้งอายัดเงินเดือน ร้อยละ 30 หากต่อมาลูกหนี้มีภาระค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก สามารถขอลดการอายัดโดยการนำเอกสารรายจ่ายมาแสดงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อขอปรับลดอายัดได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการลดการอายัดให้แก่ลูกหนี้อีกกึ่งหนึ่ง คือ ลดลงเหลือ ร้อยละ 15 เช่นนี้ จะทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ที่น้อยและล่าช้าออกไปอีก เป็นต้น

หากลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ เงินเดือนของลูกหนี้ประเภทนี้ต้องห้ามมิให้อายัดตามกฎหมาย⁵⁸ จะส่งผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้ได้

5.2 การอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินในบัญชีเงินฝากของสถาบันการเงิน

ในการดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินในบัญชีเงินฝากของสถาบันการเงินนั้น เจ้าหนี้จะต้องทำการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ที่เป็นบัญชีเงินฝาก โดยต้องตรวจสอบสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้จากสถาบันการเงิน โดยเจ้าหนี้ต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีเกี่ยวกับชื่อและที่อยู่ของสถาบันการเงินที่เจ้าหนี้ประสงค์จะดำเนินการอายัด ระบุชื่อบัญชี ประเภทบัญชี เลขที่บัญชีเงินฝาก ที่สำคัญคือ ยอดเงินที่ประสงค์จะอายัด เพราะมีผลต่อการคิดค่าธรรมเนียม และเจ้าหนี้ต้องนำส่งสำเนาทะเบียนราษฎร์ของลูกหนี้ หนังสือรับรองนิติบุคคลของสถาบันการเงินซึ่งเจ้าหนี้ที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีตรวจสอบเอกสารครบ จะดำเนินการแจ้งอายัดไปยังสถาบันการเงินตามที่เจ้าหนี้แถลง และแจ้งอายัดไปยังลูกหนี้เพื่อทราบพร้อมกัน

⁵⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 (2)

ดังนั้น ในทางปฏิบัติ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการออกหนังสือแจ้งอายัดไปสถาบันการเงิน และลูกหนี้พร้อมกัน โดยหนังสือแจ้งอายัดดังกล่าว จะต้องส่งไปที่สำนักงานใหญ่ของสถาบันการเงิน และสำนักงานใหญ่จะส่งเรื่องเพื่อทำการอายัดบัญชีไปยังสาขาที่ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องอยู่ ซึ่งอาจทำให้หนังสือแจ้งอายัดไปถึงลูกหนี้ก่อน ส่งผลให้ลูกหนี้รู้ตัวและไม่ยอมชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ จึงรีบไปดำเนินการถอนเงินในบัญชีเงินฝากและทำการปิดบัญชี เมื่อหนังสืออายัดไปถึงสถาบันการเงินภายหลัง เมื่อทำการตรวจสอบแล้ว พบว่าลูกหนี้ไม่มีเงินในบัญชี หรือได้ปิดบัญชีไปแล้ว จะทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย ไม่ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา ทั้ง ๆ ที่อาจมีเงินในบัญชีเงินฝากก่อนหน้านี้จริง

หากลูกหนี้เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยงานราชการ เงินเดือนของบุคคลเหล่านี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ซึ่งตามปกติในปัจจุบัน การรับเงินเดือน หน่วยงานต้นสังกัดจะส่งเงินเข้าบัญชีเงินฝาก หากเจ้าหนี้ทำการสืบทรัพย์และเห็นว่าลูกหนี้มีเงินฝาก โดยเจ้าหนี้ไม่ทราบว่าเป็นเงินเดือนหรือไม่ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการแจ้งการอายัด ธนาคารจะระงับการจ่ายเงินให้แก่ลูกหนี้ (เจ้าของบัญชีเงินเดือน) ลูกหนี้จะมาร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าบัญชีนั้นเป็นบัญชีเงินเดือน มิใช่เงินฝาก เป็นเงินคนละประเภทกับที่เจ้าหนี้ประสงค์จะอายัด จึงขอเรียกเงินดังกล่าวคืน เช่นนี้ เจ้าหนี้ไม่สามารถได้รับชำระหนี้ตามหมายบังคับคดีได้เช่นกัน

5.3 การอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินปันผลสหกรณ์

ตามปกติ ในการแจ้งอายัดเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น เจ้าหนี้จะต้องดำเนินการคัดสำเนาเอกสารการจดทะเบียนสหกรณ์ที่ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องเป็นเงินปันผลนั้นอยู่ พร้อมกับการคัดสำเนาทะเบียนราษฎรของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ที่รับรองไม่เกิน 1 เดือน โดยเจ้าหนี้ต้องมาแถลงขออายัดเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้นที่เจ้าพนักงานบังคับคดี โดยขออายัดเงินดังกล่าวไว้ทั้งหมดไม่เกินยอดหนี้ตามหมายบังคับคดี ซึ่งเงินประเภทนี้ ลูกหนี้มีสิทธิเรียกร้องหรือจะได้รับเมื่อออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์

ดังนั้น เงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น แม้เป็นการอายัดไว้ทั้งหมดซึ่งไม่เกินยอดหนี้ตามหมายบังคับคดีก็ตาม แต่เป็นเงินที่จะได้รับเมื่อลูกหนี้สิ้นสมาชิกภาพ ซึ่งเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ส่งผลให้เจ้าหนี้ยังไม่ได้รับชำระหนี้ หรืออาจได้รับชำระหนี้ล่าช้า

6. วิเคราะห์ตัวอย่างกรณีศึกษา

กรณีศึกษาที่ 1 การอายัดเงินเดือนตามกฎหมายใหม่

จากการที่มาตรา 302 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2560 กำหนดให้ เงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือนรวมกันไม่เกินกว่า 20,000 บาท ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี แต่กฎหมายดังกล่าวจะมีผลใช้บังคับ ต่อเมื่อล่วงพ้นไปแล้ว 60 วัน นับแต่วันประกาศ (มีผลตั้งแต่วันที่ 6 กันยายน 2560 เป็นต้นไป) ซึ่งเดิมกฎหมายบัญญัติว่า หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีเงินเดือน ค่าจ้าง หรือรายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือนรวมกันไม่เกินกว่า 10,000 บาท ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี จะเห็นได้ว่า กฎหมายที่ออกมาใหม่นี้ ส่งผลกระทบโดยตรงกับเจ้าหนี้ที่อาจทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้น้อยลงหรืออาจไม่ได้รับชำระหนี้เลย เพราะสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน การที่ลูกหนี้มีเงินเดือน 20,000 บาท นั้นถือว่าค่อนข้างจะมาก โดยบริษัทนายจ้างส่วนใหญ่จะให้เงินเดือนน้อย แต่แปลงเป็นเงินส่วนอื่น เช่น เงินค่าเบี้ยขยัน ค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยกันดาร เป็นต้น เมื่อลูกหนี้ถูกอายัดเงินเดือน ก็จะมาดำเนินการขอยกเลิกการอายัด เพราะตนมีเงินเดือนไม่ถึง 20,000 บาท ต้องห้ามมิให้อายัดตามกฎหมาย เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะไม่สามารถได้รับชำระหนี้ได้เต็มจำนวนในเวลาอันรวดเร็ว

กรณีศึกษาที่ 2 การอายัดสิทธิเรียกร้องเกินกว่า 10 ปี

โดยปกติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการบังคับคดีภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษา เมื่อเจ้าหนี้ได้ดำเนินการขอยกเลิกการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง หรือ

รายได้อื่นที่มีลักษณะจ่ายตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน ซึ่งเงินที่อายุัดประเภทนี้จะได้รับค่อนข้างน้อย จึงต้องใช้ระยะเวลาในการอายัดนานหลายปี หากปรากฏว่าการอายัดเงินเดือนๆ ของลูกหนี้จนครบระยะเวลา 10 ปี อาจส่งผลให้เจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับคดีแก่ลูกหนี้ได้ เพราะสิทธิเรียกร้องที่ลูกหนี้มีสิทธิจะได้รับนั้นเกินระยะเวลาการบังคับคดีแล้ว โดยลูกหนี้ที่มีเจตนาไม่สุจริต จะอาศัยช่องทางดังกล่าว เพื่อหลบหลีกการชำระหนี้ คือ ตามแนวทางการปฏิบัติงานของกรมบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องที่เป็นเงินเดือนของลูกหนี้ได้แม้จะเกินระยะเวลา 10 ปี หากเจ้าหนี้ได้ดำเนินการตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการยึด อายัดทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ภายใน 10 ปี นับแต่วันศาลมีคำพิพากษา และเป็นการอายัดต่อเนื่อง แต่จะมีลูกหนี้บางรายที่ไม่สุจริต สมคบกับนายจ้าง โดยรู้ถึงระยะเวลาในการบังคับคดีก็จะลาออก หรือลวงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่าลาออก ซึ่งอาจทำเรื่องลาออกกับนายจ้าง และอีกไม่นานก็กลับเข้าทำงานใหม่ เมื่อลูกหนี้ลาออกในระหว่างที่เกินระยะเวลาการบังคับคดีแล้ว จะส่งผลให้ไม่อาจบังคับคดีแก่ลูกหนี้ได้อีกต่อไป

กรณีศึกษาที่ 3 การอายัดเงินในบัญชีเงินฝากของข้าราชการ

ตามปกติ เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นข้าราชการ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษสามารถดำเนินการอายัดเงินฝากในบัญชีของสถาบันการเงินได้ แต่พบปัญหาในทางปฏิบัติว่า เจ้าหนี้มาร้องขอตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการอายัดเงินฝาก โดยเจ้าหนี้แถลงขอยืนยันว่าเป็นบัญชีออมทรัพย์ของลูกหนี้ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการแจ้งอายัดเงินฝากดังกล่าว ลูกหนี้ได้แย้งว่าตนเองเป็นข้าราชการ เงินที่อยู่ในบัญชีเงินฝากเป็นบัญชีเงินเดือน ต้องห้ามมิให้อายัดตามกฎหมาย ส่งผลให้ศาลต้องมีคำสั่งเพิกถอนการอายัดเงินดังกล่าว ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้

กรณีศึกษาที่ 4 การอายัดเงินค่าตอบแทนบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบล

มีปัญหาในทางปฏิบัติว่า เงินเดือน ค่าจ้าง ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เป็นบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถอายัดได้หรือไม่ เนื่องจากลูกหนี้ดังกล่าวอ้างว่าตนเองเป็นข้าราชการท้องถิ่น จึงโต้แย้งว่าเงินเดือนของตนต้องห้ามมิให้อายัด เพราะไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี⁵⁹ ซึ่งการจะอ้างว่าเงินเดือนของลูกหนี้ต้องห้ามมิให้อายัดหรือไม่ต้องพิจารณาแหล่งที่มาของเงินดังกล่าวว่าเป็นเงินที่ได้รับจากงบประมาณแผ่นดินประเภทเงินเดือนหรือไม่ หากไม่ใช่ก็สามารถดำเนินการอายัดได้ เมื่อพิจารณาถึงเงินเดือนของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลแล้ว พบว่าเป็นเงินรายได้จากการจัดเก็บภายในท้องถิ่นกันเอง และนำมาบริหารจัดการภายในท้องถิ่น ซึ่งเงินดังกล่าวไม่ได้รับจากเงินงบประมาณแผ่นดินประเภทเงินเดือน จึงไม่ต้องห้ามมิให้อายัดแต่อย่างใด

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา สามารถดำเนินการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ได้หลายประเภท เช่น การอายัดสิทธิเรียกร้องเป็นเงินเดือน ค่าจ้าง เงินที่จ่ายเพื่อตอบแทนการทำงานเป็นรายเดือน เงินโบนัส เงินตอบแทนกรณีจำเลยออกจากงาน หรือเงินค่าล่วงเวลา ค่าเบี้ยขยัน ค่าครองชีพ หรือการอายัดสิทธิเรียกร้องเงินในบัญชีเงินฝากจากสถาบันการเงิน หรือเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น เป็นต้น เหล่านี้ เป็นช่องทางในการที่จะทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษา แต่กระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้น มีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในแต่ละงวดน้อยกว่าที่ควรจะได้รับและล่าช้าออกไป เช่น การที่ลูกหนี้มาขอลดการอายัด หรือในบางกรณีอาจไม่สามารถบังคับคดีได้เลย เพราะทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี เช่น ลูกหนี้มีเงินเดือนไม่เกิน 10,000 บาท

⁵⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 286 ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่น เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตาม คำพิพากษาต่อไปนี้ ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี...

(2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ และเบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือ ลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น...

หรือลูกหนี้เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ ตลอดจนการอายัดเงินในบัญชีเงินฝาก แต่ผลปรากฏว่าบัญชีดังกล่าวเป็นบัญชีเงินเดือน จึงส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดและเจ้าหน้าที่ไม่ได้รับชำระหนี้

ดังนั้น ในการอายัดสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ที่เป็นเงินเดือน ค่าจ้าง ฯลฯ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องพิจารณาเรื่องการลดการอายัดอย่างละเอียดรอบคอบ มิใช่เพียงแต่เจ้าหน้าที่มีหนี้สินหรือภาระค่าใช้จ่ายมากแล้วจะดำเนินการลดการอายัดให้ต้องพิจารณาถึงจำนวนหนี้ที่เหลืออยู่ ตลอดจนระยะเวลาที่ลูกหนี้จะใช้ในการชำระหนี้ที่เหลืออยู่ว่านานเพียงใด ซึ่งไม่ควรเกินระยะเวลาการบังคับคดี 10 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 เพราะหากเกินระยะเวลาดังกล่าวแล้วลูกหนี้เปลี่ยนสถานที่ทำงานใหม่ จะทำให้การบังคับคดีขาดช่วง แม้ลูกหนี้ไปทำงานที่ใหม่ ก็ไม่สามารถบังคับคดีได้ เพราะเกินระยะเวลาการบังคับคดีแล้ว จะทำให้เกิดผลเสียหายต่อเจ้าหน้าที่อย่างมาก

การอายัดสิทธิเรียกร้องเงินฝากในสถาบันการเงิน โดยการแจ้งอายัดของเจ้าพนักงานบังคับคดี ควรดำเนินการแจ้งไปยังสถาบันการเงินก่อน แล้วดำเนินการแจ้งลูกหนี้ทราบโดยพลัน หากลูกหนี้ได้รับหนังสือแจ้งการอายัดก่อนที่หนังสือแจ้งการอายัดจะไปถึงสถาบันการเงิน จะทำให้ลูกหนี้ออนเงินจากสถาบันการเงินก่อน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้รับชำระหนี้

ในกรณีที่เป็นการอายัดเงินปันผลสหกรณ์ ค่าหุ้น เนื่องจากลูกหนี้จะได้รับเงินจำนวนนี้ เมื่อสิ้นสมาชิกภาพซึ่งเป็นระยะเวลานาน โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องดำเนินการแจ้งเจ้าหน้าที่ตรวจสอบหรือทำหนังสือสอบถามไปยังสหกรณ์เพื่อเป็นการเตือนสหกรณ์ให้ส่งเงินปันผล ค่าหุ้น เมื่อลูกหนี้สิ้นสมาชิกภาพ อันเป็นทางช่วยเหลือให้เจ้าหน้าที่ได้รับชำระหนี้ตามหมายบังคับคดี และเป็นการส่งผลให้การดำเนินการอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเจ้าหน้าที่ไม่มีทางอื่นใดแล้วที่จะบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ จึงต้องอาศัยกฎหมายเป็นที่พึ่ง

8. เอกสารอ้างอิง

กรมบังคับคดี. (2550). **คู่มือปฏิบัติราชการกรมบังคับคดี**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานครปริ้นติ้ง จำกัด.

จิต เศรษฐบุตร. (2532). **หลักกฎหมายแพ่งลักษณะหนี้**, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประจักษ์ พุทธิสมบัติ. (2550). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี**, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มีสมบัติ จำกัด.

วรรณชัย บุญบำรุง , ธนกฤต วรรณชากุลและคณะ. (2553). **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับอ้างอิง**, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ วิญญูชน.

เอื้อน ขุนแก้ว. (2553). **คู่มือการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษา**, พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ลอว์อินบुक.

คำสั่งกรมบังคับคดี ที่ 334/2551 เรื่อง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการอายัดทรัพย์สิน ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2551

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการอายัดทรัพย์สิน ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2551